

Мира Душкова (Русе, България)

Въпросът за гледната точка в УНЕСЪТ и СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС от Иво Андрич

Важен момент при интерпретацията на художественото произведение е изследването на гледната точка като компонент от поетиката му. Текстът, озаглавен УНЕСЪТ и СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС – част от недовършения Андричев роман НА СЛЪНЧЕВАТА СТРАНА, разкрива богатите възможности на този повествователен и композиционен подход.

Като голям майстор на прозата Иво Андрич избира подвижна гледна точка. Тя е многократно променяща се – от външна (на всезнаещия разказвач, на другите персонажи) до вътрешна (представяне на Тома Галус чрез вътрешен монолог и проследяване на промените в емоционално-психологическото му състояние).

Анализът на гледната точка в УНЕСЪТ и СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС е опит да се проникне в тайната на художественото изображение у Иво Андрич и да се експлицира този авторов подход като един от начините, по които произведението въздейства върху читателя.

УНЕСЪТ и СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС¹ е един от текстовете, част от недовършената Андричева книга НА СЛЪНЧЕВАТА СТРАНА. Текстът е преведен на български език и е включен от преводача си Светлозар Игов в ЛЕТУВАНЕ НА ЮГ, сборник с избрани разкази от Иво Андрич (Андрич 1989^a).

Още при първия прочит на разказа прави впечатлениеменящата се гледна точка². Задачата на настоящия текст е да класифицира различните гледни точки, да фиксира при какви условия, с каква цел се променя гледната точка и какви са художествените функции на промяната. За теоретична база ни служат анализите на Денис Карпов, Натан Тамарченко и Борис Успенски, разглеждащи проблемите на гледната точка в художествените произведения.

¹ В оригинал заглавието на текста е ЗАНОС И СТРАДАЊА ТОМЕ ГАЛУСА.Ъ

² Българският термин *гледна точка* съответства на следните термини, използвани в други езици – *тачка гледнища* (сръб.), *точка зрения* (рус.); *point of view* (англ.); *point de vue* (фр.); *Standpunkt* (нем.).

Наблюденията и анализът на проявленията на гледната точка разкриват композицията, характеризират в по-голяма пълнота художествения свят на разглежданата творба. Възможни са различни типове анализ на разказа УНЕСЪТ И СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС, но смятаме, че именно чрез анализа на променящата се гледна точка може да бъде наблюдаван, обяснен, допълнен *унесъй* на персонажа. Този тип анализ би могъл да е и влог към изследването на художественото майсторство на писателя Иво Андрич.

В настоящия анализ като опорно определение на термина *гледна точка* приемаме дефиницията на Н.Д. Тамарченко:

гледната точка в литературното произведение е положението на „наблюдателя“ (повествовател, разказвач, персонаж) в изобразения свят (във времето, в пространството, в социално-идеологическата и езикова среда), което, от една страна, определя неговия кръгзор – както по отношение на „обема“ (полезна, степен на осведоменост, ниво на разбиране), така и в плана на оценката на възприемане; от друга страна – изразява авторската оценка на субекта и неговия кръгзор (Тамарченко 1999: 294).³

Многопластова е Иво-Андричевата проза. Въпреки силната ѝ рефлексивност, разкриваща специфичен художествен свят, при внимателното вглеждане в текста се проявява един конкретен времево-пространствен пласт, конструиран чрез разпръснати из текста маркери, които тук ще съберем на едно място.

Времеви план

Ще разгледаме първоначално времеви план, който представя различни времеви гледни точки.

Първата времева гледна точка е представена от повествователя, който описва реалните събития. Началното изречение на разказа насочва към исторически конкретно време: *йривечер, в един ойй йоследниййе юлски дни на 1914 йодина*⁴ (27). Сюжетът се разгръща в рамките на едно денонощие – от вечерта до следобед на другия ден. За конкретизиране на времето са използвани следните лексеми и словосъчетания: *йази вечер, йрез ноцййа, йризори, на суйринййа, беше мнойо рано, йреди обяд, на груййя ден, около шесйй часа йривечер, беше злаййисййа йривечер, йози следобед*. Едновременно с това обаче повествователят въвежда и съвсем друг времеви ракурс, като

³ Всички библиографски източници, написани в оригинал на руски език, тук се дават на български език в мой превод – М. Д.

⁴ Всички цитати са по: Андрич 1989^b. По-нататък в текста ще отбелязваме в скоби само цитираната страница. Преводач: Светлозар Игов.

се отдалечава от времето на сюжета. Допълнителен времеви маркер е времето на писане на текста – една нова позиция, чрез която могат да се преценят събитията от юли 1914 година:

Днес, кога всички ние знаем какво се случи тогава и след това, ни изглежда невероятно, че човек така леко и като насън преминава край събитията, което ще бъде от съдбоносна важност и за целия свят, и за самия негов. Днес, изтързани и изстрадали всичко по своему, ние вече не можем да си представим спокойствието, ведрината и безгрижната свобода, с която човек още можеше да живее дори в лятото на 1914 година (28, разредка моя).

Тази нова времева гледна точка предлага промяна на смисловата перспектива. Времевата гледна точка е подвижна и показва свободно отношение към условното настоящо време на текста (1914) и по-късното условно съвременно време на автора на текста⁵. Времевите маркери, експлицирани в речта на повествователя, разширяват времевата рамка и разгръщат повествователната перспектива.

Интересно е да се проследи и времевата гледна точка, пряко свързана с преживяванията на главния персонаж. От една страна, той, разбира се, има представа за смяната на деня и нощта. Същевременно обаче е напълно откъснат от преломните исторически събития. Или, както казва повествователят, *без дори да додозира какво става по света*. Докато е в Триест, той емоционално преживява петнадесетте дни, в които е бил в африканския град Аден. В Африка за Тома Галус е важно да *сече времето* и да *се разпорежда сигурно и без колебание с него* (28). Времето тече бавно, дните *излизат като някакво безкрайно платно и шумят като речен пра*. Това е времето, в което персонажът запомня всякакви незначителни подробности от нищо неслучващото се, отдава значение на всеки един обикновен жест, дневните занимания, разходките из града създават впечатлението, *че всичко вървеше леко и като от само себе си* (30). Героят е обсебен от чувството за свобода, за освободеност.

Ключов момент от разказа е мигът, който става причина за унеса на Тома Галус:

Един следобед, полегнал за малко след ядене по корем в хладната стая, целия го прониза чувството за някакъв унес, премина през цялото му тяло и се събра и натрупа в твърдите му, тъй че му секна дъхът, в този ми усети боайството и широката на света. И изведнъж – цялото боайство и цялата широта на света. И остана замаян като от удар. Едва поел дъх, дойде на себе си. [...] (29).

⁵ Отнасяме текста към 30-те години на XX век, тъй като е известно, че разказът е написан през 1934 година.

Този миг е някакво откровение за главния персонаж. Оказва се обаче, че той е имал вече сходно преживяване. За да бъде представено сполетялото го чувство, повествователят въвежда още едно, друго минало време:

Подобно усещане бе имал само веднъж. В съвсем груби условия и в грубия край на земята. Беше през ноември. Отиваше на някаква забава. Нощта бе ясна и студена, звездите бистри и далечни, земята замръзнала. Стъпкише отекваха звънко. Изведнъж чу високо над себе си крясъка на диви їски, преливащи на ю. Видна лава към ведрото нощно небе. И шотава то изълни същия разкош, изълни їрдише му ючти до їрлото. Почувствува боїтїсївоїто и шїроїтаїта на свїта (29).

Тома Галус е завладян от специфичен унес, който променя световъзприемането му, а усещанията му надхвърлят и разширяват границите си. Тома Галус чувства *нейознато доїшоїава, силно и активно сїокоїсївїе, бързина и лекоїта в решенияїта*. Спохождат го радостни мисли, а в последствие развива у себе си *чувсїво за моц и безїранично доїшїоїнсїво*; усеща *цялоїто боїтїсїво и цялїта шїроїта на свїта, колкоїто ювече върви, шїолкова ювече му се сїрува, че е юсїавен над шїози їрад, за да бди над неїо*; изживява *„величиеїто на свїта“*; отдава се на *своеїто чувсїво за величие и на мислїше и мечїанияїта за свършенаяїта жена*. Усещанията му за изключителност са така силни, че нищо не може да ги разколебае. Те продължават да го изпълват и когато напуска Аден. На палубата на „Хелголанд“ му се струва, *че е найшварен с їрижаїта за кораба и цялоїто їїшїване. Гледаше заїрижено найред и клаїейки лава, одобряваше юсокаїта и скоросїта (30).*

Всички тези усещания са предадени посредством вътрешната гледна точка на персонажа. Изобразявайки петнадесетте дни в Аден авторът предава субективните усещания на героя си, авторът „чете“ мислите му, „гледа“ на света през неговите очи. Вътрешната гледна точка на героя е представена посредством т. нар. *verba sentiendi*⁶ – *На Галус му се сїруваше; му се сїори* (неколкократно употреба); *усїти; му идеше да викне*, с които се изразява вътрешното състояние на персонажа. За да се обясни странното поведение на Тома Галус в Триест, писателят използва художествения похват р е т р о с п е к ц и я, чрез който осветлява специфичното психологическо състояние на своя герой.

Времевата гледна точка се усложнява още веднъж чрез използването на *їросїекцияїта* като специален похват: *още живееше юод знака на „їроїїческаїта лудосї“*, *какїто юо-кїсно, їрез военнїше їодини, назова своя унес (28, разредка моя)*. За читателя това е нова информация, важна податка как се развива съдбата на героя.

⁶ *Verba sentiendi* (лат.) – буквално, глаголи за усещане.

случващото се по света, а вестникопродавците предлагат издания с извънредни новини, Тома Галус е изпълнен с радостни чувства. Той е като че ли от друг свят, иска да говори на хората на друг език.

Повествователят се стреми да изобрази действителността в нейното обективно случване, фразеологично изразено чрез конкретика на времето. Персонажът изживява действителността крайно субективно, битува в постоянно състояние на унес, държащо го извън границите на реалността.

Разказвачът оценява не само конкретните исторически събития, но и неиндиферентното отношение на персонажа към случващото се около него. Оценката на повествователя може да се открие в цитирания по-горе текст, представящ времевата гледна точка от условната на автора съвременност. Тома Галус е оценен като човек, живеещ *леко и насън*, преминаващ през събитията със *сѝокойсѝвие, ведрина и безѝрижна свобода*.

Главният персонаж не успява да оцени случващото се, включително и случващото се със самия него, както ще видим по-късно, тъй като на него му липсва кръгът от знания. Всъщност Тома Галус проектира собствения си субективен свят върху реалния свят и от там се стига до противоречия.

Всички тези натрупвания или липси конструират и общия кръгозор на двете различни гледни точки. По-широко и мащабно, комплексно и многопланово виждане за света от страна на повествователя и стеснен, аморфен, крайно субективизиран поглед от страна на главния персонаж.

Като особеност на изобразяваните времеви гледни точки може да се изтъкне, че времевата позиция на повествователя не съвпада с времевата позиция на персонажа.

Пространствен план

За описването на реалните събития, свързани със започването на Първата световна война, повествователят си служи с конкретни пространствени маркери. В началото на текста се проследява акостирането на кораба „Хелголанд“⁷. Отбелязана е конкретната време-пространствена точка за началото на сюжета – *последният юлски дни на 1914 година; триесткото тристиание*. Експозицията на текста е представена през погледа на *всевиждащия разказвач*, който проследява движението на кораба от Черно море до Триест. Разказвачът обаче не само *вижда*, но и *знае* много други подробности: *корабът носи не само хора и стока, но и дъха и настроението на шройлиците* (27). Още тук виждаме подвижната пространствена гледна точ-

⁷„Хелголанд“ (Helgoland – нем.) – боен кораб на немския императорски флот, участник в Първата световна война.

ка, чрез която се прави паралел между кораба и пристанището. Настроението, което цари на пристанището, съответства напълно на корабното настроение, описано чрез ключовите думи *їорещина*, *їьсьїроїша* и *особено оживление*. Следващото изречение въвежда обобщена гледна точка, представляваща характерното за з р е л и т е г о р е щ и н и,

в коиїо деняї и ноцїа їочїи не се различаваї, само месечинаїша сменяше слнцїейїо, а във всяко време на деня и ноцїа еднакво се работїи и яде, разхожда и їее (Андрич 1989: 27).

По-нататък в текста разполагаме с конкретни пространствени маркери. Използвани са топоними (*Червено море*, *Сърбия*, *Аген*, *Сараево*, *Триестї*, *Африка*, *Адриатїическо море*, *Русия*); урбаноними⁸ (*хоїшел*, *„Есїланаг“*); ктироними⁹ (*миїница*, *Община*, *їолиция*, *зайвор*), ходоними¹⁰ (*улица „Корнео“*). Повествователят разполага текста в пространствена координатна система – чрез назоваването на четирите посоки на света, чиито четири първи букви са изписани на четири ламарини: *OWSN* (32). Четирите букви отговарят на немските думи: *O* – *Osten* (*изїюк*), *W* – *Westen* (*зайаг*), *S* – *Süden* (*юї*), *N* – *Norden* (*север*)¹¹. Необходимо е да се обясни присъствието на тези четири букви в текста. Те представляват допълнителен ориентир за внимателния читател, носещ историческа памет за тогавашната историческата и политическа действителност, тъй като по времето на Първата световна война Триест е в границите на Австро-Унгария, с официален език – немския.

Семантиката на използването на топонимите може да се търси в няколко посоки. На първо място конкретиката придава на разказа чувството за пространствена определеност и обективност. На второ място, наблюдава се противопоставяне между Африка и Европа. Африка е свързана със свободния, естествен, природен начин на живот. Ежедневието на Тома Галус е запълнено с разходки из старинната част на града, с четене, с хранене, с пушене, с пиене на разхладително питие; той се движи гол из хотелската

⁸ Урбаноним (*урбоним*, лат. *urbanus*, градски) – вид топоним. Собствено име на всеки вътрешноградски топографски обект, в т.ч. агроном, ходоним, название на отделно здание, градски хороним (Наталия Подольская. Цит. по Михайлов 2016: 4).

⁹ Ктироним (гръц. *κτίριον*, сграда, здание) – название на различен вид сгради (Николай Ковачев. Цит. по Михайлов 2016: 4).

¹⁰ Ходоним – названия на улици и пътища (Николай Ковачев. Цит. по Михайлов 2016: 4).

¹¹ Срв. с посоките на света на англ. ез.: *North*, север, *East*, изток, *South*, юг, *West*, запад и на лат. език: *Severus*, север; *Oriens*, изток; *Meridies*, юг; *Occidens*, запад.

си стая, което е знак за природност, за освободеност. Изпълнен е с радостни чувства и мисли и това го кара да пее.

В езиков план Африка е представена чрез лексеми, семантично отнасящи се към топлината: *носи в кръвта и под кожата си огъня*; смъртоносно силният унес, който го спохожда неочаквано, оставя в него *едно йламъче, което нейреситанно замайваше главата му и превръщаше кожата му във вряла и скъпа броня* (29). При разходката му из града Тома Галус усеща, че стените излъчват *шойлина*. Подобна е и асоциацията с многократно повтаряното словосъчетание *шройическа лугоси*. Художествените детайли, които също усилват усещането за горещина, са *шроблясващише байонейши на ноцната штража* и мъждукащите *зайалени йолемид кадилници* на хотелската тераса.

Пътувайки към Триест, Тома Галус пренася в своето съзнание усещането за Африка:

И сега, докато пред него се шроситираше Триест във воал от прах и дим, шронизани от сиянието на залязващото слънце, със светлини, йалеци се кашо неочаквани ширлянди, с музики, които се шрейлишаш, шу изчезвайки, шу йоявявайки се ойново, кашо йо йлана на някаква ира, всичко шова му се шшори шросшо и разбираемо, кашо е шшешшвено шродгължение на всичко, което му се беше случило. И зайледан от йалубаша в зайалващише се шоред светлини, йо цели улици изведнъж, се йишаше само: какви ли радоситни изненади му носи шози шрад (30–31, разредка моя).

В съзнанието си той слага знак за равенство между двата свята – Африка и Триест. Въпреки това първият досег до града му носи неприятно чувство и за кратко време го ореалностява. Неприятните усещания са внушени чрез отношението на хората към Тома Галус (*шшрои шрелед, йолицейски и медицински; хладни и надменни евреи*), чрез образа на опустелия град, с разпилени по него разкъсани вестници. Внушенията са за тягостност, за тревожност. На следващата сутрин Тома Галус усеща, че градът го задушават. Предадени са субективните му усещания: *лъхна йо досада; хойшелскаша шшая му се шшори шшясна и жалка*.

Изкачвайки се нагоре по хълма, Тома Галус несъзнателно съотнася разходката си в Триест с разходките си из старинния град на Аден. Когато достига най-високата част, главният персонаж отново се чувства като господар на света.

Щом слиза от хълма, Тома Галус изпада в още по-голям унес. Художествен образ на унеса е песента:

Галус йее, разйял се е още ойкакшо шрръна от хълма не зашо иска да йее, а зашо не може да задържи в себе си морето от шласове, което се възнува и йовдиа нейреситанно и шрябва да се излее. Пее без думи, колкото се може йошхо, само за себе си, „за душата“ (32).

От тук до края на текста многократно се появява образът на песента, който, от една страна, е като своеобразен двойник на унеса, а от друга страна, разкрива вътрешната освободеност на персонажа.

Физическо неприсъствие на персонажа в пространството показва още веднъж странността, унесеността на героя. От безсъбитийния свят на Аден той попада в събитийния свят на Европа в началото на Първата световна война, но Тома Галус изключва от съзнанието си случващото се.

Подобно на анализираната времевата гледна точка в разказа, за пространствената гледна точка също може да се каже, че е подвижна. Тя е обогатена с пространствени опозиции: горе – долу; Европа – Африка и др. Анализът на пространствената гледна точка показва още веднъж, чрез друг ракурс, отнесеността на персонажа, откъснатостта му от реалността.

Външна гледна точка

В развитието на разказа повествователят следва персонажа, но и го изоставя, за да разкаже как другите персонажи виждат поведението на главния персонаж.

Първоначалният прочит на разказа въздейства с подвижната, кинематографична гледна точка, която се изразява най-общо чрез три гледни точки: на повествователя (външна гледна точка), на персонажа Тома Галус (вътрешна гледна точка) и на други второстепенни персонажи (външна гледна точка)¹². Вече представихме гледната точка на повествователя и на Тома Галус, тук ще представим другите гледни точки.

На няколко места в разказа повествователят, цитирайки заглавия на вестниците, представя актуалните събития на деня, чрез които се изразява и обобщената гледна точка на обществото¹³. Във фразеологичен план представянето на тази гледна точка също е предадено по различни начини. Още в началото на разказа е посочено, че Тома Галус вижда на кораба *анлийски вестници с едри заглавия за сараевския атентат* (27). По-късно, когато персонажът идва в града, мимоходом е отбелязано: *По шройшоарийе се белееха, разкъсани и йръснайи, вечерни вестници, коишо събщаваха с*

¹² Според Борис Успенски външната гледна точка е гледната точка, която е външна спрямо описваното лице, а вътрешната гледна точка се изгражда посредством вътрешния монолог, в който речта на героя се слива с авторската реч (Успенски 1992: 59).

¹³ Тук имаме предвид една от функциите на ежедневниците – да информират и осведомяват. Процесът медии – читатели е двустранен: вестниците информират обществото за значимите събития, а читателите търсят повече информация за случващото се от вестниците.

едри букви нео̀ределени и про̀шиворечиви вес̀ти. Галус дори и не ѝи по̀ледна (31). В приведените цитати гледната точка е въведена чрез ав̀шоровия шек̀сѝ. При развитието на сюжета представените заглавия имат вече облика на чуждо слово, което обаче е предадено чрез думите на малките вестникопродавци: *Мирно решение или решѝелна сѝѝѝка?*, *Улѝимай̀ум за Сърбия!*, *Час̀тична мобилизация?*, *Минис̀тър-̀председатѝеля̀т ой̀роверѝава ѝревожнѝе новини* (31). В случая можем да кажем, че вестниците се превръщат в особен тип резоньори, които усилват внушението на творбата – придават чувството, за тревожност, за хаос, за историческата съдбовност на времето. Тома Галус не знае какво се случва, тъй като *йовече ой̀ два месеца не бе хващал вест̀ник в ръцѝе си*. Новините за събитията обаче не променят психологическото състояние на персонажа. Само за кратко думите на другите стигат до съзнанието му, а после той отново се връща към специфичните си преживявания.

Срв.: *При думай̀а Сараево, кой̀то я чу за ѝ̀рви ѝ̀ѝѝ, нещо хладно и нейриай̀но ѝо ѝресече ѝод кръс̀та. Но ш̀ова не ѝрая д̀г̀ло* (28).

[...]

И ѝак нещо хладно и ѝревожно ѝо л̀хна ой̀ ш̀ези про̀шиворечиви вес̀ти. Но само за мѝ (31).

Докато Тома Галус се разхожда унесен из Триест, се оказва, че е привлякъл вниманието на триестката полиция. За нея Галус е едно от *с̀мнишѝелнѝе лица, ѝодозришѝелен босненец, ѝрис̀тѝинал ой̀ чужбина*, който трябва да бъде арестуван. Неговото *с̀иранно ѝоведение* се набива на очи.

В разказа присъства и още една гледна точка – обобщената гледна точка, представена чрез образа на тълпата: *хорай̀а нао̀коло му ѝо наблюдаваха и си ѝо сочеха един на дру̀* (33); *разширени очи и ой̀чуждени лица и върху всички ѝях онзи с̀жжалишѝелно-любой̀ишѝен израз, кой̀то не знаеше как да назове, но кой̀то ѝознаваше ой̀давна, как̀то се раз̀познавай̀ особени мирѝзми или вкус* (34). Основната идея е, че хората не разбират поведението на Тома Галус. Когато го водят към затвора, тълпата го назовава по различен начин. За едни той е *босненски с̀тудент̀*, който е *искал да вдѝне във въздуха кораба, ой̀ределен за ѝревоз на мобилизираниѝе зайасняци* (35). Други виждат в негово лице руснак, имащ за цел *да ой̀рови водо̀провода и да изѝрови не само ѝарнизона, но и цяло̀то ѝражданс̀во* (35). По този начин писателят още веднъж показва несъвпадането между вътрешната гледна точка на персонажа и външната гледна точка на обществото, разкрива другостта и отчуждеността на героя¹⁴. Тома Галус не може да разбере защо е

¹⁴ *Видя, как̀то още дос̀та ѝ̀ѝѝ в живой̀та си, разширени очи и ой̀чуждени лица и върху всичко ѝях онзи с̀жжалишѝелно-любой̀ишѝен израз, кой̀то не знаеше как да назове, но кой̀то ѝознаваше ой̀давна, как̀то се раз̀познавай̀ особени мирѝси или вкус* (34).

арестуван, обземат го различни чувства: на смайване, на недоумение, на унижение, на ужас, дори на безумство. И едва вече в килията, където е затворен, унесът се заменя със страдание. Той се чувства осиротял, не може да разбере нито смисъла, нито причината за случващото се, с жива и остра болка си спомня за „царуването“ си над целия свят. Появяват се и нови усещания – на страх пред приближаващото зло, което отхвърля възможността светът да бъде охолоен, богат, щастлив, свободен, пеещ – такъв, какъвто е в представите на Тома Галус. Всъщност светът е съвсем различен – в него живеят *сѣраданиеѣшо, йоражениеѣшо и унижениеѣшо*, в него не съществува *радосѣѣша ойѣ свободния живоѣш*.

Въпреки че се стреми да представи обективно реалността, повествователят не запазва неутрална позиция. Той оценява започването на войната и странното поведение на своя герой, който остава извън житейския поток.

За кратко време повествователят се „прилепя“ към героя си. Тяхното място съвпада в пространството, когато Тома Галус пристига в Триест и се разхожда из града. Но в по-голямата част от разказа повествованието се развива като част от индивидуалните усещания на персонажа, свързани с неговите спомени.

Заклучение

В УНЕСЪТ и СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС писателят разказва чрез подвижната гледна точка. Тя е многократно променяща са – и във времеви, и в пространствен план, изменя се от вътрешна към външна и обратно. Това разкрива разказа като многопластов текст със сложна композиционна структура, показващ сложния вътрешен свят на персонажа и неговата несъответственост с външния свят. Съчетанието между различни времеви гледни точки води до дълбочина на текста и до усложнената му перспектива, смяната на пространствените и времевите гледни точки променя темпа на разказа. Гледните точки са разроени, т.е. имаме полифония на гледните точки, разкриваща различните оценъчни гледни точки за възприемане и оценяване на действителността (Успенски 1992: 23).

Финалът на разказа – попадането в затвора – носи внушението, че не може да се живее извън света. Човек дори и да иска да живее в собствения си свят, действителността го поглъща, налага своите правила на живеене.

Направеният анализ е опит да се проникне в тайната на художественото изображение у Иво Андрич и да се експлицира този авторов подход като един от начините, по които произведението въздейства върху читателя.

Източници

Андрич 1989^a: Андрич, Иво. ЛЕТУВАНЕ НА ЮГ. Разкази. Прев. Св. Игов, Б. Ничев, Ж. Георгиева, К. Йорданова, С. Кръстева. Съст. Св. Игов. Варна: Книгоиздателство „Георги Бакалов“.

Андрич 1989^b: Андрич, Иво. УНЕСЪТ И СТРАДАНИЕТО НА ТОМА ГАЛУС. In: *Лейтуване на юг*. Прев. Св. Игов. Варна: Книгоиздателство „Георги Бакалов“. С. 27–36.

Литература

Тамарченко 1999: Тамарченко, Натал Давидович. Точка зрения. In *Литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины*. Ред. Л.В. Чернац. Москва. С. 291–295.

Успенски 1992: Успенски, Борис. *Съчинения. Т. 1. Семиотика на изкуството*. София: Наука и изкуство – ИК Критика и хуманизъм.

Карпов 2015: Карпов, Денис Львович. *Введение в литературоведение*. Учебное пособие. Ярославль: ЯрПУ.

Михайлов 2016: Михайлов, Пело. Имената на хотелите – между ономастиката и туристическата наука. Публична академична лекция по повод избора на академичната длъжност „доцент“, изнесена на 29 септември 2015 г. Пловдив: Интелелсперт-94. 32 с.

Dushkova, Mira (Ruse, Bulgaria)

**The Question of Point of View
in TOMA GALUS' REVERIE AND SUFFERING by Ivo Andrić**

An important moment in the interpretation of a literary work is the analysis of the point of view as a component of its poetics. The text, entitled TOMA GALUS' REVERIE AND SUFFERING – part of the unfinished Andrić novel ON THE SUNNY SIDE, reveals the rich capabilities of this narrative and compositional approach.

As a master of prose, Ivo Andrić has selected a shifting point of view. It changes multiple times – from external (that of the omniscient narrator, of the other characters) to internal (presenting Toma Galus through his internal monologue and following the changes in his emotional and psychological state).

The analysis of the point of view in TOMA GALUS' REVERIE AND SUFFERING is an attempt to get a glimpse into the literary image in Ivo Andrić's work and to explicate this authorial approach as one of the ways in which the literary work impacts the reader.

Mira Dushkova
University of Ruse „Angel Kancev“
Faculty of Natural Sciences and Education
Department of Bulgarian Language, Literature and Art
8, Studentska Str.
7017 Ruse
Bulgaria
mdushkova@uni-ruse.bg

Мира Душкова
Русенски университет „Ангел Кънчев“
Факултет „Природни науки и образование“
Катедра „Български език, литература и изкуство“
ул. „Студентска 8“
7017 Русе
България
mdushkova@uni-ruse.bg

